

דינים המובאים במשנה ברורה

סימן ל"ב

סעיף א'

1. צריך לכתוב את האות ד של המילה אחד גדולה יותר משאר דלתי"ן שבאותו הכתב .
2. דין כסדרן נוהג בין בתפילין של יד ובין בתפילין של ראש.
3. דין כסדרן לומדים מהמילים "והיו הדברים".
4. גם כל הפרשה עצמה צריכה להיכתב כסדרה היינו שלא יקדים אות לחברתה.
5. אם חיסר אות אחת אין לו תקנה להשלימה משום שלא כסדרן .
6. אם התחיל לכתוב מפרשה שניה יכול לצרף אליה פרשה ראשונה אם יודע בוודאי שפרשה ראשונה נכתבה לפני שניה שאם לא כן ספק דאורייתא לחומרא.
7. גם אם לאחר זמן נפסלה פרשה מהמוקדמות הדין הוא שצריך לחפש פרשה דומה לזו שנפסלה היינו שנכתבה וודאי לפני אלו שאחריה.
8. יכתוב תפילין של יד קודם לשל ראש משום שמוקדם בפסוק דכתיב: "וקשרתם לאות על ירך והיו לטוטפת בין עיניך" והמקובלים כתבו להיפך שיכתוב קודם של ראש מפני שקדושתו חמורה.
9. יכתוב תפילין של ראש רצוף בלא להפסיק באמצע ואח"כ של יד ולא יפסיק באמצע אבל ביניהם מותר לדבר.

סעיף ב'

1. תפילין של יד יכתוב בקלף אחד מדכתיב "והיה לאות על ירך" משמע אות אחד ואם שינה כשר.
2. של ראש יכתוב ב- 4 קלפים כל אחד בקלף לבדה ואם כתבם ב- 1 או 2 או 3 קלפים כשר.
3. בתפילין של יד לא יכתוב פרשה תחת פרשה ואם כתב פסול, אבל יכול לחתוך ולהדביק בצד שמאל.

סעיף ג'

1. צריך לכתוב בדיו שחור.
2. כתב בדיו שצבעו כעורב צ"ע אם כשר.
3. כתב בדיו שצבעו עתיד להשחיר צ"ע אם כשר.
4. כתב בדיו כחול פסול.
5. עשה דיו מסממן אחד פסול אפילו דיעבד.
6. מעשה הדיו לכתחילה ע"י גומא, קנקנתום, מי עפצים וע"י בישול.
7. מותר לכתוב תו"מ בדיו הנעשה מסתם יינם של גויים.
8. דיו אין צריך לעשות לשמה.
9. אסור לכתוב אפילו קוצו של יו"ד בשאר מיני צבעונים.
10. זרק עפרות זהב על האותיות (לא אזכרות) מעביר הזהב וכשר.
11. אם במקום להעביר הזהב רוצה לחפות בדיו צ"ע.
12. כשמעביר הזהב לא מיקרי כתיבה שלא כסדרן.
13. אם כתב בהרבה מקומות הס"ת בזהב וגרר וכתב בדיו הוי מנומר ופסול.
14. זרק עפרות זהב על שמות הקודש אסור לגרור הזהב משום דהוי כמוחק אם השם.

סעיף ד'

1. כל האותיות צריכים להיות מוקפות גויל.
2. אם נגעה אות גדולה בחברתה חייב לגרור ולא נאמר כל הראוי לבילה וכו'.
3. אות שנדבקה בחברתה ולא נשתנה צורתן מותר לגרור אפילו בתו"מ ולא הוי שלכס"ד. (*).
4. אפילו אם חסר הקפת גויל לקוצו של יו"ד פסול.
5. צריך לתייג אותיות שעטנ"ז ג"ץ ואם לא תייג לא פסול.
6. תגין של האות עצמה נוגעין אחד בשני פסול ומועיל תיקון.
7. תגין של אות אחת נוגעים בתגין של אות אחרת לכתחילה יגרור ואם אין מי שיגרור יש להכשיר בדיעבד גם בלא גרירה להמאירי.

סעיף ה'

1. צריך לכתוב ביד ימין אפילו אם הוא שולט בשתי ידיו שאין דרך כתיבה בשמאל.
2. אסור לעשות תיקון של כתיבה בידו השמאלית.
3. אם הפריד דבוקים בין האותיות בידו השמאלית, כשר בדיעבד.
4. השולט בשתי ידיו וכתב בשמאלו כשר.
5. שולט בימין לבד וכתב בשמאל ואין לו תפילין אחרים יניחם בלא ברכה.
6. סופר שכותב בימין וכל מלאכתו בשמאל או להיפך לכתחילה אין לקבלו לסופר ובדיעבד כשר.
7. איטר יד, חייב לכתוב בשמאלו ואם כתב בימין ואין אחרים יניחם בלא ברכה.

סעיף ו'

1. בתפילין די לשרטט שיטה עליונה ובדיעבד אפילו אם לא שירטט שיטה עליונה וכתב כל השיטות עקומות כשר.
2. אם רוצה לשרטט כל השיטות הרשות בידו.
3. אסור לשרטט בעופרת ובדיעבד אם שירטט בעופרת צ"ע.
4. אם שירטט באדום כשר בדיעבד.
5. שירטוט של תפילין לכולי עלמא אין צריך לעשות לשמה.
6. היום נוהגים לשרטט כל השיטין .

סעיף ז'

1. תפילין נכתבים על הקלף לצד בשר.
2. אם שינה וכתב על גויל, דוכסוטום, או קלף בצד שיער פסול.
3. גירד הרבה מצד שיער מחלוקת: 'נשמת אדם' מחמיר חת"ס מיקל.
4. מהו גויל: העור לאחר עיבודו שלא נחלק אלא הוסר ממנו רק השיער.
5. מהו קלף: חולקים הגויל והחלק העליון שלצד השיער נקרא קלף.
6. מהו דוכסוטום: חולקים הגויל והחלק התחתון לצד בשר נקרא דוכסוטום.
7. הסימן להכיר היכן צד הבשר שבקלף מלחלחין במים והצד שמתכווץ הוא צד בשר.
8. צריך לגרור הרבה מצד בשר שלא ישאר כלום ובדיעבד אם לא גירד כל כך יש להקיל אבל ראוי להזהיר את הסופרים על זה.

סעיף ח'

1. עיבוד העורות צריך להעשות ע"י עפצים או סיד.
2. צריך להניח העורות בסיד עד שיפול השיער מאליו ובדיעבד אם הוציאו לאחר ד' ימים ולא ירד השיער יש להקיל.
3. צריך להוציא בשפתיו שמעבד לשם קדושת ס"ת או תפילין ובדיעבד אם רק חשב לשמה כשר.
4. אם בתחילת העיבוד הניח העורות לשמה אין צריך יותר אפילו לחשוב שמתעבד לשמה.
5. תחילת העיבוד נקרא כשמניח העורות לתוך הסיד ולא לפני כן כשמניחם במים.

6. אם עיבד לשם קדושת ס"ת מותר לכתוב תו"מ ואם לשם תפילין מותר גם מזוזה ולא ס"ת ואם למזוזה מותר אך ורק מזוזה.
7. בעת העבוד יאמר כך: אני נותן עורות אלו לשם קדושת ס"ת ואני מתנה לכשארצה אוכל לשנות לכל דבר. ואח"כ יוכל לשנותו אפילו לדבר חול.
8. אם עיבד לשם בתים או פרשיות מותר לעשות מהם רצועות. אבל אם עיבד לשם רצועות לא יכול לעשות מהם בתים או פרשיות.
9. העיבוד הוא הלכה למשה מסיני.
10. כתב ס"ת על עור שלא עובד לשמה ואין להם אחר יקראו בצבור בברכה.
11. כתב תפילין על עור המעובד שלא לשמה יניחם בלא ברכה אם אין אחרים.
12. עיבוד ללא כוונה מפורשת צ"ע אם הוא לשמה.
13. אם רק סוף העיבוד היה לשמה כשר בדיעבד, כל עוד לא נגמר העיבוד.
14. שרטוט של מזוזה לכתחילה צריך לשמה ובדיעבד שלא שירטט לשמה כשר.
15. שרטוט של ס"ת לכתחילה צריך לשמה ובדיעבד שלא שירטט לשמה כשר.
16. עשה "ברירה" בעבוד היינו או לשם ס"ת או תפילין או מזוזה צ"ע למעשה אם כשר.

סעיף ט'

1. לדעת הרמב"ם אין מועיל עיבוד ע"י גוי אע"פ שישראל עומד ע"ג. ולדעת הרא"ש מועיל.
2. אם ישראל עומד מרחוק ואמר לגוי לעבד לשמה לא מועיל.
3. אם ישראל עומד ע"ג ורק חשב לשמה לא מועיל.
4. אם לפני גמר העיבוד סייע הישראל לגוי ואמר לו לשמה כשר.
5. המנהג שהישראל יניח לתוך הסיד לשמה ויאמר ג"כ לגוי לעשות לשמה.
6. אם בתחילת העיבוד הניח הישראל את העורות לשמה ולא אמר לגוי שכל שאר המלאכות שהוא עושה שיעשה ג"כ לשמה כשר בדיעבד.
7. בסוף העיבוד הישראל סייע לגוי ולא אמר לו לשמה פסול.

סעיף י'

1. עורות המסומנים אע"פ שהגוי יכול לזייף בקלות אין חוששין משום שהגוי מפחד.
2. הסיבה שאין אנו חוששין שמא הגוי יזייף משום שהישראל מכיר את עורותיו ע"י טביעת עין.
3. סימן ע"י נקבים ולא אותיות לא מועיל.
4. כשמעבד ע"י אומן גוי יש לחשוש שמא יקח חתיכת קלף שלא עובדה לשמה ויטלה ע"ג החור שבעור.
5. המג"א כתב שהישראל יכתוב בראש בפנים במקום שאין דרך לעבד הראש וישאר הסימן עד אחר העיבוד.

סעיף י"א

1. עור שעבדו שלא לשמה מותר להחזירו לסייד ולמתוח ולומר לשמה ובכך נתקן העור. (*).

סעיף י"ב

1. מותר לכתוב ע"ג עור בהמה חיה ועוף הטהורים.
2. אין לכתוב ע"ג עור הדג אפילו הוא טהור משום ריבוי זוהמה שיש בו.
3. סדר עדיפות העורות הוא: שליל עוף חיה בהמה.
4. עור של טהורה שנולדה מטמאה אסור לכתוב ע"ג עורה.
5. עור של טמאה שנולדה מטהורה מותר לכתוב ע"ג עורה.
6. אסור לכתוב ספר מהתנ"ך ע"ג עור טמאה.
7. אם שם השם כתוב רק ברמז מותר לכתוב ע"ג עור טמאה.

סעיף י"ג

1. אסור לכתוב ע"ג קלף שיש בו נקבים שאין הדין סותמם.
2. אם כתב ע"ג קלף שיש בו נקבים שהדין לא סותמם ונמצאים בתוך עובי האות פסול.
3. ניקב בתוך עובי האות לאחר כתיבה ויש צורת אות עד הנקב כשר.
4. ניקב בתוך עובי האות לאחר כתיבה ואין צורת אות עד מקום הנקב צ"ע.
5. היה נקב בקלף וכתב ע"ג והנקב נמצא בתוך עובי האות פסול (אפילו אם יש צורת אות עד מקום הנקב).

סעיף י"ד

1. יש העושים הקלף לפרשת 'שמע' עב וקצר. ולפרשת 'והיה כי', פחות עבה ויותר ארוך ולפרשיות 'קדש' 'והיה אם' דקות יותר וארוכות יותר, ועכשיו נוהגין הכל אותו עובי ואותו אורך אלא שמשאירין קלף ריק בפרשיות קצרות.

סעיף ט"ו

1. לכתחילה צריך היקף גויל גם בתוך אות אשר לה ג' דפנות.
2. אם בתוך האות ניקב לפני הכתיבה - לכתחילה צריך לגרור סביב הנקב ובדיעבד שאין לו סופר שיכול לגרור כשר גם כך.
3. רגל פנימית של ה"א צריכה להיות כמלא אות קטנה ואם פתוחה מזה לדעת הרמ"א פסול ולדעת הרא"ש כשר. ומכל מקום לדעת המשנ"ב מועיל תיקון.
4. ניקב רגל ימיני של ה"א אם נשאר כמלא יו"ד מהגג ומטה כשר ואם לאו, פסול.
5. אם היה נקב בקלף וכתב רגל של ה"א (או כל אות אחרת) ונגע בנקב כיון שהנקב היה לפני הכתיבה והרגל לעולם לא היתה מוקפת גויל הרי זה פסול.
6. המשנ"ב כתב שאין שיעור לעובי האותיות
7. מלא אות קטנה של כתב קטן אינו מועיל להיות כמלא אות קטנה לכתב בינוני.
8. מלא אות קטנה של כתב בינוני מועיל להיות כמלא אות קטנה לכתב גדול.
9. אות ה"א שניקב רגלה ונשאר כמלא יו"ד כשר אך אם תינוק לא הכירה פסול.
10. אם נפסקה אחת מהאותיות ויש לנו ספק אם נשאר כצורתה או לא - מראים לתינוק וכשמראים לו יש לכסות מה שלמטה מהנקב..

סעיף ט"ז

1. אם נפסקו אחת מהאותיות הפשוטות ויש לנו ספק צריך שאלת תינוק.
2. כשמראים לתינוק אות מסופקת אין צריך לכסות ממנו שאר אותיות אלא רק מה שלפני התיבה המסופקת.
3. כל מה שאנו מראים לתינוק זהו דוקא שניקב אחרי כתיבה, שאם ניקב לפני כתיבה הרי בלאו הכי זה פסול משום שלעולם לא היה מוק"ג.
4. גם במקום שיש פסול מחמת חסרון גויל, מועיל תיקון בתנאי שגם לאחר התיקון ישאר צורת אות.
5. תינוק לא חכם: שלא מבין דבר מתוך דבר, תינוק טיפש: לא יו"דע לקרות האותיות.
6. כשיש ספק מתי נעשה הנקב תלוי אם הנקב גדול ודאי נעשה אחר כתיבה וכשר ואם קטן יתכן שהיה לפני ופסול.
7. אם האות ארוכה ומגיעה לסוף הקלף בלי היקף גויל פסול וחייב לתקן.
8. אות שנפסקה ולא נשאר עד לגג כשיעור אות קטנה ונשאר גם מתחת להפסק (לא נקב) מועיל להראות לתינוק הכל יחד ואם יקרא כהלכה מותר לתקן.
9. נקב בין אות לאות צ"ע. אבל בהצטרף עוד קולא כגון שהאות גדול שאם נגרור מקום הדבק מכל מקום ישאר צורת אות הרי זה כשר גם בלא גרירה רק טוב יותר לגרור אם אפשר.

סעיף י"ז

1. אם נפל צבע כל שהוא על האות ומכסה את האות פסול אע"פ שהאות ניראת מתוך הצבע.
2. טיפת דיו שנפלה על או תוך האות ונשתנה צורתה אין נפקא מינא אם נגע באות או לא והרי זה פסול.
3. שעווה שנפלה על האותיות ונימצא כן בשבת בעת קריאת התורה אם האות ניראת מתוך השעווה אין להוציא ס"ת אחר ואם לא ניראת אם זה באמצע קריאת התורה לא יוציאו אחרת וימשיכו לקרוא אבל בין גברא לגברא יוציאו ס"ת אחר.
4. בכדי שהאות תיפסל אין חיוב דוקא אם היא דומה לאות אחרת או שסתם נשחתה.
5. כשנפלה טיפת דיו אפילו על קוצו של יו"ד הרי זה פסול.
6. נפלה טיפת דיו על האות ונשתנה אין מועיל להאריך האות אחרי הגירוד שהרי בלאו הכי האות נעשתה כשרה ע"י חק תוכות.
7. מהו חק תוכות: שבונה אות ע"י מחיקה ולא על ידי כתיבה.
8. טיפת דיו שנפלה על הקלף ולא נגעה בשום מקום כשר ואין חייב לתקן.
9. נפלה טיפת דיו על הקלף אסור להמשיך ממנה אות אבל אם היא לחה עדיין יזיזנה אנה ואנה וימשיך ממנה אות.
10. כתב נו"ן פשוטה במקום זי"ן צריך לגרור כל האות משום שהכל נכתב בפסול.
11. טעה וכתב ה"א במקום דל"ת צריך לגרור שני הרגליים ולכתוב רגל ימין מחדש.
12. כתב ר"ש במקום דל"ת והאות עבה אסור לגרור ממנה בקצה למעלה בצד ימין ולעשותה דל"ת דהוי חק תוכות.

סעיף י"ח

1. אות מ"ם פתוחה שנסתם פתיחתה אפילו כחוט השערה פסול ואסור לגרוד מקום הדבק.
2. אותיות סופיות של מנצפ"ך צריך לכתובם אך ורק בסוף תיבה ואם שינה פסול.
3. כל האותיות שכתוב בהן שמועיל תיקון ע"י שינוי צורתם זהו דווקא אם לא כתב הלאה.
4. אות שנכתבת בשתי כתיבות אין צריך לגרור כולה אלא רק את הכתיבה השניה כגון מ"ם פתוחה שנדבק פתיחתה ע"י הוא"ו צריך לגרור רק את הוא"ו. אך לשיטת הרד"ך צריך למחוק כולה.
5. כתב דל"ת במקום רי"ש צריך לגרור כולה ולכותבה מחדש ואם יש אפשרות להוסיף עליה דיו ולתקנה מותר.
6. אותיות שנתפשטו מכח לחות וניראות דבוקות ע"י הגיפלאסין אך לא ע"י הדיו כשר.
7. אותיות שנוגעות אחת בחברתה פסול בין לפני בין אחרי כתיבה ומועיל תיקון אם לא שינה צורתה.
8. דיבוק שנמצא בעת קריאת התורה בשבת אין מוציאין ס"ת (והספרדים נוהגים להוציא אחרת).
9. אותיות השם שנדבקו בעת הכתיבה מועיל לגרור ביניהם.
10. וא"ו שנדבקה דיבוק עב לנו"ן כפופה פסול ולא מועיל תיקון משום שנשתנה צורתה לטי"ת.
11. מ"ם פתוחה שנסתמה פתיחתה לאחר כתיבה אפשר לבטלה מאיזה צד שירצה.
12. כשנסתמה המ"ם פתוחה לאחר הכתיבה ורוצה לבטלה מצורתה צ"ע אם די בגרירת חצי חרטום שמא עדיין צורתה עליה.
13. כא"ף פשוטה של שם א-לקיך שהאריך גגה וניראת כרי"ש די בגרירת הגג כולו וכשגרור הגג יתחיל מצד ימין, שאם לא כן מיד כשיגיע הגג לגודל כ"ף אסור להמשיך.
14. כא"ף פשוטה שהאריך גגה וניראת כרי"ש צ"ע אם די בגרירת הגג לבד כיוון שגם הגג וגם הירך נכתבו בפסול ודמי לרי"ש שעשאו כמין דל"ת שצריך לגרור הכל.
15. אם כל עובי האות דבוקה לחברתה לא מועיל גרירת הדיבוק אלא צריך לגרוד הכל.
16. אות ה"א שרגלה נדבקה לגגה כחוט השערה ותינוק קראה לה"א אין מוציאין ס"ת אחר בשבת.
17. רגלי הה"א או הקוף שנדבקו רגליהן אל הגג בעת הכתיבה צריך לגרור כל הרגל ולכותבה מחדש.
18. אם נתחבר יו"ד האלף לגגה צריך לגרוד כל מה שנכתב בפסול.

סעיף י"ט

1. לפני הכתיבה צריך לומר לשם קדושת תפילין ולא מועיל מחשבה בלבד.
2. כל פעם שמגיע לאחד משמות הקודש חייב לומר לשם קדושת השם.
3. אם בעת כתיבת השם רק חשב לשם קדושה לדעת הרמ"א יש להקיל.
4. אם כתב אות אחת שלא לשם קדושה לא מועיל לעבור עליה בקולמוס לשמה.
5. אם אמר לשם קדושת תפילין והפסיק באמצע וחזר וכתב כשר אפילו לא אמר שוב לשם קדושה.
6. אות מופסקת כשבא לתקנה חייב לומר לשם קדושת תפילין ואם לא אמר פסול.
7. כשסופר אחר כותב המשך של פרשה חייב לומר לשם קדושה מחדש ואם לא אמר פסול.
8. אם כותב שתי שמות זהים די בקידוש אחד.
9. אם אמר בתחילת הכתיבה לשם קדושת תפילין וכל אזכרות שבו לשם קדושה וכשהגיע לשם יש לו ספק אם קידש או לא כשר. אבל אם וודאי לא קידש פסול אע"פ שאמר בתחילה וכל אזכרות.

סעיף כ'

1. צריך לדקדק בחסרות ויתרות שאם יחסר או ייתר אות אחת הכל פסול.
2. המחסר או מיתר ח"ו אות אחת גורם ברכות לבטלה בכל יום וגם הקונה שרוי בכל יום בלא מצות תפילין, ועונש הסופר מרובה ועובר גם על גזל.
3. המתעסק במלאכת הסת"ם צריך מאוד להיות ירא שמים שונא בצע ובעל מידות.
4. הלשם קדושת צריך להיות על התפילין ולא כמו בגט שצריך לשם האיש והאשה.
5. לא יתכוון האדם להרוויח ממון על ידי שימהר בכתיבתו כי אותו ממון ילך לאיבוד ולדיראון ויפסיד נשמתו.

סעיף כ"א

1. כל פרשה לאחר שכתבה צריך לקראה פעמיים שלוש לפני שיכניסם לבתים שלא תתחלף פרשה בפרשה.
2. הסיבה שצריך לקרוא כל פרשה משום שאם ימצא פסול בפרשה מוקדמת ממילא יפסל גם מה שאחריו ואם יקראה וימצא טעות אז לא ימשיך לכתוב.

סעיף כ"ב

1. טוב לנסות הקולמוס לפני שיתחיל לכתוב לוודאות שהקולמוס כותב טוב.
2. לפני שבא לכתוב שם הקודש צריך לקרות מתחילת הפרשה לוודאות שלא שכח אות שאם כן נמצא שעוד שם קודש ילך לגניזה ח"ו.
3. כשטובל הקולמוס לכתוב אם השם לא יכתבנו מיד אלא ישאיר אות אחת שלפני השם ובאותה האות יתחיל לכתוב לוודאות שאין ריבוי דיו בקולמוס פן יקלקל את השם. ורק אח"כ יכתוב את השם.
4. אם לא השאיר אות קודם השם יחפש אחר אות או תג שצריכה מילוי ואח"כ יכתוב השם.
5. באמצע כתיבת השם כלה לו דיו מהקולמוס יטבול באותיות שלפני השם שהם לחים ויגמור את השם.
6. באמצע כתיבת השם כשנגמר לו הדיו ורק אותיות השם לחים עדיין יש מחלוקת אם מותר לקחם מהם ולגמור את השם.

סעיף כ"ג

1. אם מצא שחסר אות אחת אין תקנה לכותבה עכשיו משום שלכס"ד.
2. אם יתר אות אחת יש פעמים שמועיל תיקון.
3. אם חיסר אות אחת וממנה ועד סוף הכתיבה שכתב אין שמות הקודש יכול לגרור ממנה והלאה ולכתוב את האות החסירה ולהמשיך.
4. אם כתב תיבה מיותרת יגררנה וישאיר המקום חלק בתנאי שאין בו ריווח שבין פרשה לפרשה היינו ט' אותיות..

5. אם יש רווח בין תיבה לתיבה יותר מ- ט' אותיות באופן שניפסל אז אפשר להאריך את האות הקודמת שלפני הריווח ואפילו אותיות ה"א או קוף אפשר ג"כ להאריך אע"פ שרגליהן יהיו כנגד אמצע הגג.
6. בתיבה כפולה כתב הפמ"ג שטוב יותר לגרור את השניה כיון שהראשונה כדין נכתבה אבל אם לפני התיבה הראשונה יש אות שיוכל למושכה עדיף לגרור הראשונה.
7. כתב שאור יתר וא"ו פסול כיון שאי אפשר להאריך את אלף קדימה או את הריש לאחור.
8. כתב ארצי או פני דהיינו שהבליע את היו"ד בתוך שטח העי"ן לכתחילה אין לעשות כן אבל אם עשה כך כשר.
9. כתב כימי השמים על ארץ היינו ששכח את האות ה"א אפשר לכתוב קודם את האות החסירה ולגרור את המילה ארץ ולכותבה מחדש ואין בזה שלכס"ד.
10. כתב פעמיים השמרו יגרור וא"ו של השמרו ראשון והשמר של השמרו שני ויאריך הרי"ש של ראשון עד הוא"ו של השמרו שני.

סעיף כ"ד

1. מותר לכתוב על מקום הגרר ועל מקום המחק אפילו שם השם.
2. טוב יותר לגרור מאשר למחוק כי ע"י מחיקה נשאר עדיין רושם.
3. גרר ניקרא כשהדיו יבש מחק ניקרא כשהדיו לח.
4. הפמ"ג כתב שאם ישאר שום רושם של דיו אפילו דיעבד יש חשש בזה שניראה כדיבוק.

סעיף כ"ה

1. כל אות שכתובה שלא כתיקנה והמשיך לכתוב אסור לחזור ולתקנה משום שלכס"ד.
2. אות שברור לנו שאינה כשירה אע"פ שתינוק יקראנה פסול.
3. מהו הפסק ניכר להדיא: שתיכף ומיד ראה אותו.
4. אות חית"ת שיש הפסק שאינו ניכר להדיא בחטוטרת מועיל תיקון בלא שאלת תינוק.
5. אותיות המורכבות "שחט עצם" אם יש הפסק ניכר להדיא לא מועיל תיקון.
6. אותיות המורכבות "שחט עצם" אם יש הפסק שאינו ניכר להדיא בשעת הדחק מועיל תיקון ע"י שאלת תינוק. למעט חית שגם בלא תינוק מועיל תיקון.
7. אותיות לא מורכבות שיש הפסק ניכר להדיא מועיל תיקון בשעת הדחק ע"י שאלת תינוק.
8. הפסק שנראה למרחוק פסול ולא מועיל תיקון.
9. הפסק הנראה רק כנגד השמש לא נחשב הפסק.
10. כל אותיות שנעשו קו משוך בשהו היינו בלא ראש פסול ולא מועיל תיקון.
11. אותיות לא מורכבות שיש בהם הפסק שאינו ניכר להדיא מועיל תיקון בלא שאלת תינוק.

סעיף כ"ו

1. לדעת השו"ע אם אותיות של שם דבוקות יכול להפרידם בין אם נדבקו בעת כתיבה בין אחר כתיבה.
2. לדעת המשנ"ב אם נדבקו אותיות של שם אחר כתיבה פסול ולא מועיל תיקון.
3. אם נדבקו אותיות של שם בעת הכתיבה יכול להפרידם.
4. כשיש ספק מתי נעשה הדיבוק בשם הקודש יכול להפרידם משום ספק ספיקא.
5. אותיות השם שהיו דבוקות לאותיות אחרות צריך ליזהר לא לנגוע בשם כשמפריד.

סעיף כ"ז

1. אותיות ותיבות שרישומן נמחק קצת צריך שאלת תינוק.
2. אם מתחילת הכתיבה הדיו לא היה שחור אלא לבן שהוכהה או אדום פסול ולא מועיל לעבור על האותיות בקולמוס משום שלכס"ד.
3. כשבחלק התחתון של האות יש חלודה ויש לנו ספק אם עד החלודה יש צורת אות או לא יש לכסות את החלודה ולשאול תינוק.

4. דיו שנתאדם מחמת יושן כשר ומותר לעבור עליו שוב בקולמוס.

סעיף כ"ח

1. אם נכנסה אות באות אחרת צריך לכסות ולשאול תינוק שמא נשתנו מצורתן.
2. ראש הלמ"ד שניכנס לתוך חלל רי"ש או דל"ת פסול שנהפך לאות ה"א.
3. ראש למד שנכנס לתוך חלל כא"ף פשוטה צריך שאלת תינוק.

סעיף כ"ט

1. אם אין הפרשיות שגורות בפיו צריך שיכתוב מתוך הכתב.
2. מקצת הפרשה שגורה בפיו יכול לכתוב אותו מקצת בעל פה.
3. כתב הב"ח שבכל אופן טוב לכתוב מתוך הכתב.

סעיף ל'

1. אין רשאי לכתוב אלא אם כן יו"דע לקרות משום שבקלות יכול לטעות.
2. עבר וכתב אם לא טעה הרי זה כשר.

סעיף ל"א

1. אם כותב ע"פ מקריא צריך לחזור אחריו כל תיבה לפני שכותבה.
2. הטעם שצריך להוציא כל תיבה מפיו כתב הב"ח שכך היא מצות כתיבת תפילין כדי שתהא קדושת הבל קריאת כל תיבה נמשכת על האותיות.

סעיף ל"ב

1. צריך להניח בקלף למעלה כדי גגה של למ"ד ועוד חצי ציפורן.
2. גם אם כותב בכתב קטן צריך להניח כדי גגה של למ"ד ועוד חצי ציפורן מכתב בינוני.
3. למטה היינו בסוף הקלף צריך להניח כשיעור כא"ף או נו"ן פשוטה ועוד משהו להיקף גוילם.
4. צריך להניח בתחילת הקלף כדי לגלול הפרשה כמו במזוזה. וכל זה רק לכתחילה.
5. צריך להניח ריווח בין תיבה לתיבה כמלא אות קטנה היינו יו"ד ואם לא השאיר כל שנראה כשתי תיבות לתינוק שאינו חכם ולא טיפש כשר.
6. צריך להניח ריווח בין אות לאות כחוט השערה וזה רק לכתחלה כל זמן שלא ניראת התיבה כשתי תיבות.
7. בין שיטה לשיטה צריך להניח כמלא שיטה.

סעיף ל"ג

1. צריך לעשות השורות בסופן ובתחילתן שוות שלא תהא אחת נכנסת ואחת יוצאת.
2. לא יכתוב שלש אותיות חוץ לשיטה ואם כתב לא פסל.
3. אפילו אות אחת לא תצא מחוץ לשיטה לכתחילה משום זה קלי ואנוהו.
4. אפילו אם כתב תיבה שלימה חוץ לשיטה כל שניקראת עם השיטה כשר.

סעיף ל"ד

1. שתי אותיות שהם תיבה אחת לא יכתוב חוץ לשיטה ואם כתב לא פסל.
2. תיבה בת שלש אותיות מותר לכתוב שתיים מחוץ לשיטה.
3. לכתוב אות אחת חוץ לשיטה מותר.

סעיף ל"ה

1. אותיות השם צריך להזהר שכולם יהיו בתוך הדף ולא יצא מהם כלל חוץ לדף.
2. אם אירע בס"ת שיצאו אותיות השם חוץ לשיטה יאריך השורות העליונות.
3. אותיות הנטפלות להשם שיצאו חוץ לשיטה כשר בדיעבד.
4. אם רוב האות יצא חוץ לשיטה חשוב כאילו כל האות יצאה חוץ לשיטה.
5. אם מקצת האות יצאה חוץ לשיטה כשר.
6. כל שם השם שיצא חוץ לשיטה כשר בדיעבד.

סעיף ל"ו

1. צריך לעשות שלש פרשיות ראשונות שהן "קדש" "והיה כי" "שמע" פתוחות ואם עשה אחת מהן סתומה פסול.
2. פרשה אחרונה שהיא והיה אם שמע צריך לעשותה סתומה ואם עשאה פתוחה כשר לרמ"א.
3. כיצד היא פרשה פתוחה יתחילנה בראש שיטה וישאיר לפניה ט' אותיות בשיטה הקודמת.
4. אם לא השאיר ריווח בין פרשה לפרשה פסול לכולי עלמא כיון שאינה ניקראת פרשה.
5. סדר כתיבתם היא כך: פרשת קדש יתחיל בראש שיטה עליונה ובסוף הפרשה יניח חלק כדי לכתוב ט' אותיות, פרשת והיה כי יביאך יתחיל בראש שיטה עליונה וישאיר בסוף ריווח כדי לכתוב ט' אותיות, פרשת שמע יתחיל בראש שיטה עליונה ויסיים בסוף שיטה אחרונה ולא ישאיר ריווח בסופה ופרשת והיה אם שמע יתחיל באמצע שיטה עליונה ויסיימה בסוף שיטה אחרונה.
6. כתב הפמ"ג שאם התחיל לכתוב פרשה פתוחה אחר ריווח של אפילו אות אחת הרי זה פסול. וכתב **המשנ"ב** שלכתחילה יש להזהר בזה. ובדיעבד משמע שכשר.
7. אם השאיר ריווח של תיבת אשר בתחילת פרשה פתוחה פסול.
8. הריווח שבין פרשה לפרשה היא כדי לכתוב ג' תיבות אשר ועוד ריווח של אות קטנה בין כל תיבת אשר, היינו 29 אותיות קטנות ובדיעבד יש להקיל אם השאיר ריווח של ט' אותיות קטנות.
9. כלל בדעת הרמב"ם כל פרשה המתחלת בתחילת שיטה הרי היא פתוחה ואם מתחלת באמצע שיטה הרי היא סתומה.
10. התחיל באמצע שיטה סתומה לרמב"ם פתוחה לרא"ש.
11. השאיר ריווח ט' אותיות בתפילין של ראש ואכלוה עכברים או תולעת כשר בדיעבד ופמ"ג מסתפק.
12. בתש"ר התחיל כל פרשה באמצע שיטה לפמ"ג פסול ולשאר הפוסקים כשר.
13. אם לא הניח ריווח ט' אותיות בסוף פרשה בתש"ר יש להקיל.
14. **הט"ז** המציא עיצה שיעשה פרשה סתומה אליבא דכולי עלמא ע"י שישאיר בסוף שמע פחות מ-ט' אותיות וכן בתחילת והיה אם שמע פחות מ-ט' אותיות ובצירוף יהא ט' אותיות וזוהי סתומה אליבא דכולי עלמא לשיטתו, ורוב פוסקים חולקים עליו.

דינים המובאים בסימן ל"ו כולל משנת סופרים

סימן ל"ו

סעיף א'

1. צריך לדקדק בכתיבת האותיות שלא תשתנה צורת שום אחת מהן ולא תדמה לאחרת.
2. אם נשתנה צורת האות בין ע"י נקב או קרע או טשטוש, פסול.
3. שינוי במקצת האות היינו שחסר ראש לאלף וכדומה הרי זה פסול.
4. דימיון במקצת האות היינו במקום יו"ד על האלף עשה דל"ת ישנה מחלוקת לדעת מעשה רוקח בשם מהראנ"ח פסול, ולדעת הגר"א והפר"ח כשר.
5. לכתחלה יש ליזהר בכתיבת האותיות שיעשו ע"פ הסוד והראשונים והב"י.
6. אם שינה בצורת הכתב היינו שלא כתב תמונת האותיות המוזכרים בספרים אבל צורת האות ישנה, כשר.
7. כתב הנודע ביהודה סימן פ' כל דבר שאין לו שורש בגמרא אין לפסול האות עבור זה.

סעיף ב'

1. כל האותיות למעט ה"א וקו"ף, צריכות להיות גולם אחד, ואם אחת האותיות מופרדת בהפסק כל שהוא פסול.
2. ה"א וקו"ף שנגע רגלם בגג או בירך הימני פסול ואין נפקא מינה מתי נעשה הדיבוק.
3. כשיש הפסק באות אין נפקא מינה מתי נעשה ההפסק בכל מקרה פסול.
4. לכתחילה המרחק של רגל ה"א או הקוף מגגה היא בכדי שאדם בינוני יכירנו היטב מעל ס"ת שעל גבי בימה כשהוא קורא בו. גם לא ירחיקו יותר מעובי הגג.

סעיף ג'

1. צריך לתייג אותיות שעטנ"ז ג"ץ ואם לא תייג לא פסול. אבל לכתחילה יש לחוש לדעת הב"ח שפוסל בזה.
2. התייג צריך להיעשות בין בתו"מ ובין בס"ת.
3. התגין האלו הם שלושה תגין קטנים ודקים כחוט השערה ונוהגין לעשותן כעין זיינין.
4. אם הוסיף הסופר לעשות תגין מעצמו כשר רק שיהא מחובר לאות.
5. אם התגין לא היו מחוברים יש למוחקן אפילו בשמות הקודש כיון שאינם מחוברים אין עליהם קדושה.
6. התגין של שעטנ"ז ג"ץ צריך לעשות בראש השמאלי ביותר.
7. תגין שנגעו אחד בשני פסול ומועיל תיקון.
8. תגין שלא היו מחוברים מתחילת הכתיבה לכתחילה צריך לגוררם ולכותבם מחדש ואם אין סופר שיכול לגרור יחברם וכשר.
9. תגין שלאחר הכתיבה נפרדו – לכתחילה צריך לחברם ובדיעבד כגון שאין סופר שיכול לחברם כשר גם כן.
10. התגים המוזכרים בשמושא רבא וברמב"ם צריכים להיות דקים וצריך זהירות מרובה בתגין שעל היו"ד והוא"ו.
11. אחת מאותיות שעטנ"ז ג"ץ שלא תייגה ועשה ראשה עגול צריך עיון למעשה כי לדעת הב"י פסול אפילו דיעבד ולדעת הרמב"ם כשר.

דינים המובאים בהקדמת המשנת סופרים

1. תפילין ומזוזות צריכין שיהיו כתובין כסדרן, מן התורה, דכתיב "והיו הדברים". כסדרן.
2. בין אם הקדים פרשה לפרשה ובין אם הקדים תיבה לתיבה ובין אם הקדים אות לאות, פסול.

3. באות עצמה אין דין שלא כסדרן היינו שאם רוצה לכתוב את האות צד"י יכול קודם לכתוב את הנו"ן ואח"כ את היו"ד או להפך.
4. כתב חצי אות ורוצה להשלים את האות שמקודם רשאי ואין בזה שלכס"ד.
5. כתב יו"ד בלא עוקץ שמאל וכן אל"ף שהיו"ד לא מחוברת לגגה אסור לתקן את האות שמקודם משום שלא כסדרן כיון שצורת האות עליה.
6. כל שאין כותב רק מוחק או מושך לא הוי שלא כסדרן כמו לאבותיך שכתבו מלא וא"ו גורר הוא"ו ומושך הבית ולא הוי שלכס"ד משום שבלאו הכי הבי"ת צורתה עליה.
7. לפעמים ע"י נקודה קטנה יש דין שלא כסדרן כגון שכתב רי"ש במקום דל"ת והמשיך לכתוב ועכשיו מוסיף טיפת דיו על הרי"ש למעלה בצד ימין ונהפך לדל"ת הרי שלכס"ד.

צורת האותיות

צורת האות א

1. תהיה הנקודה העליונה כעין יו"ד ועוקץ קטן עליה
2. אם צריך עוקץ ר"ת ליו"ד שעל האלף: לדעת ב"י אין צריך ולדעת פמ"ג לכתחילה צריך.
3. עשה יו"ד עליונה קו משוך בשוה היינו ללא ראש-פסול ולא מועיל תיקון בתו"מ.
4. ישנם ג' סיבות שבגינם המשנ"ב לא ביאר בתוך המשנת סופרים את דעתו והם:
  - א. שהדין פשוט הוא לכתחילה או דיעבד.
  - ב. יש בזה פרטים המתחלפים.
  - ג. שנשאר גם כן בספק.

צורת האות ב

1. עשה למעלה עגול ולמטה זזית: אם הכירה התינוק, מועיל לתקן ואין בזה משום שלכס"ד.
2. אות בית שלא עשה לה עקב כשר בדיעבד.
3. אורך ורוחב הבית הוא כ- ג' קולמוסים.
4. אם קיצר הבית ונראית לתינוק כנון כפופה פסול.

צורת האות ג

1. תהיה גופה כזי"ן לכתחילה ואם עשאה כוא"ו כשר בדיעבד.
2. רגל ימין צריך לרדת יותר למטה מירך שמאל, ואם הרגליים שוות בגובהן צ"ע ומועיל תיקון.
3. עשה רגל שמאל עקומה צ"ע ומועיל תיקון.
4. נדבק רגל שמאל לימין ונעשה נו"ן כפופה צריך לגרור ירך שמאל ולכותבה מחדש.

צורת אות ד

1. צריך להיזהר שלא יאריך רגלה יותר מגגה כדי שלא תדמה לכא"ף פשוטה.
2. לא עשה לה עקב למעלה בצד ימין כשר.
3. עשה רגלה ישרה במקום בשיפוע כשר בדיעבד.
4. עשה רגלה רק כמלא יו"ד כשר בדיעבד ואם פחות מכמלא יו"ד פסול.
5. כתב ה"א במקום דל"ת יגרור רגל פנימית ואת רגל ימין או הגג ויחזור וכתבנו מחדש.

צורת אות ה

1. עשה גופה כרי"ש כשר בדיעבד.
2. אין צריך לעשות לה"א עקב למעלה כמו דל"ת.

3. רגלה נגעה בגגה אפילו כחוט השערה אע"פ שתינוק יו"דע לקרות פסול.
4. עשה הנקודה כנגד אמצע הגג לכתחילה יש לתקנה.
5. הנקודה הפנימית יעשה כעין יו"ד הפוכה פונה לצד פנים ולא לצד חוץ פן תדמה לתי"ו.
6. עשה נקודה הפנימית פחות מכמלא יו"ד, פסול. ולגבי תיקון יעשה שאלת תינוק ואם התינוק יקראנה כהלכתה מועיל תיקון ואין בזה משום שלכס"ד.
7. עשה רגל פנימי כנגד אמצע רגל ימין הפמ"ג מסתפק ולדעת המשנ"ב שאלת תינוק וכן הלכה.
8. נפסק רגל ימין ונשאר כמלא יו"ד כשר בדיעבד.

צורת אות I

1. יעשה ראשה למעלה לצד ימין עגול ואם עשה בזוית כשר א"כ נדמית לתינוק לזי"ן.
2. יש להיזהר לא להאריך את הגג פן ידמה לרי"ש, וכן לא יקצר את הרגל פן תדמה ליו"ד, וכן לא יאריך רגלה כדי שלא תידמה לנו"ן פשוטה.

צורת אות Z

1. יזהר לא להאריך רגלה פן תדמה לנון פשוטה ותיפסל.
2. עשה רגלה כמלא יו"ד פסול ולא מועיל תיקון.

צורת אות H

1. צורתה כשני זיינין וחטוורת היינו גג גבוה על גביהן.
2. יעשה קרן ראשו של זיין ימין עגול והמרחק שבין זיי"ן לזיי"ן לא יותר מעובי קולמוס וכן יעשה לה מקל בצד שמאל.
3. אם האריך גג החית פסולה שהרי שינה צורתה.
4. עשה חית"ת כדעת רש"י אפילו האריך הרבה כשר.
5. עשה החית"ת כתמונת שני ווי"ן, דלת וא"ו, דלת זיי"ן, וא"ו זיין וכדומה כשר בדיעבד.
6. אם נמצא בס"ת שעשה החית"ת כתמונת דל"ת זיי"ן וכדומה אע"פ שאין להוציא אחרת בשבת, בחול חייב לתקן.
7. עשה חית"ת ללא חטוורת וללא מקל כשר בדיעבד.
8. נפסק אחד מהרגליים ונשאר כמלא יו"ד כשר.
9. נפסק החטוורת למעלה הפסק שאינו ניכר להדיא פסול ומועיל תיקון אבל אם הפסק גדול שניכר להדיא לא מועיל תיקון.
10. אם נפסק החטוורת מהאות רק מצד אחד וניכר להדיא במשנ"ס כתב אפשר דיש להקיל ולתקן. ובביאור הלכה נשאר בצ"ע.

צורת אות U

1. ראשה הימני יהא כפוף מעט לתוכה ולא הרבה ואם כיפף הרבה ולא נגע במושב בתו"מ כשר ובס"ת יבטל מצורתה ויחזור ויכתבנה מחדש.
2. ראשה השמאלי יהא כזיי"ן ואם עשאה כוא"ו כשר.
3. אם לא היה כפוף כלל לתוכה צריך שאלת תינוק ואם יקראנה מועיל תיקון ואם לא קראה צ"ע.
4. ראשה הימני היה כפוף הרבה לתוכה ונגע במושב פסול בתו"מ לא מועיל תיקון ובס"ת יבטל מצורתה ויכתבנה מחדש.
5. נגעו הראשים זה בזה כחוט השערה מבואר באות שי"ן שבתו"מ יגרור הדבוק ובס"ת יבטל מצורתה.
6. עשה ראשה עגול ותגין עליה צריך עיון בדיעבד אם כשר.

צורת אות י

1. שיעור גופה מלא קולמוס אחד ולא יותר פן תדמה לרי"ש.
2. ראשה צריך להיות עגול למעלה בצד ימין ואם עשאה בזוית כשר בדיעבד.
3. יזהר לא להאריך את רגלה שלא תדמה לזא"ו.
4. יעשה לה עוקץ קטן למעלה בצד שמאל ואם לא עשה חייב לתקן.
5. צריך לעשות לה עוקץ קטן למטה בצד שמאל (עוקץ ר"ת) ואם לא עשה פסול ומועיל תיקון ואין בזה משום שלכס"ד.
6. אם האריך את עוקץ שמאל למטה ונראית כח"ת צריך לגרור שתי העוקצים היינו שמאל וימין ולחזור ולכתוב את רגל ימין, ושמאל יעשהו קצר כהלכתו ואם בשם קודש יזהר לגרור קודם רגל ימין שלא יהא רגע אחד אות יו"ד כיון שיהא אסור להמשיך ולגרור.
7. ס"ת שנמצאו בו יו"ד"ן דומים קצת כצורת למ"ד קטנה פסולה וצריך לגרור כל האות ולחזור ולכתוב מחדש וביו"ד"ן של שם קודש צריך לגנוז כל היריעה.
8. עשה יו"ד בשם קודש שניראת לעין כל כ-למ"ד יגרור רגל ימין ועוקץ עליון ויחזור ויתקן.

צורת אות כ

1. חללה יהא לכל הפחות כעובי קולמוס ואם שינה שקיצר או שהאריך כשר.
2. עשה למעלה זוית ולמטה עגול צריך שאלת תינוק ואם יקראה מועיל תיקון.
3. כשעשה למעלה זוית אין מועיל לעגלה ע"י גירוד משום חק תוכות.
4. אם למטה מרובע פסול ואין מועיל שאלת תינוק.

צורת אות ך

1. אורך רגלה של כא"ף פשוטה לכתחילה כפליים מגגה ואם עשה פחות כל שארוכה יותר מגגה כשר.
2. צריכה להיות למעלה עגולה ואם עשה זוית פסול ומועיל תיקון ע"י שיוסיף דיו לעגלה ואין מועיל תיקון ע"י גרירה.
3. אם נמצא באמצע קריאת התורה כא"ף פשוטה עם זוית אין להוציא ס"ת אחר אך בחול יתקן.
4. כל אותיות מנצפ"ך הכפולים יכתבם בסוף תיבה ואם שינה פסול.
5. כלל: כל מקום שיש מחלוקת בין הפוסקים אין מוציאין ס"ת אחר.

צורת האות ל

1. צורת אות למ"ד כא"ף וא"ו אך שהמושב למטה יהא קצר יותר מגגה.
2. עשה מושבה פחות מכמלא יו"ד פסול ולא מועיל תיקון.
3. אם עשה על צווארה יו"ד במקום וא"ו נשאר המשנ"ב בספק.
4. טעה וכתב ק' במקום ל' צריך קודם לגרור הרגל ורק אח"כ לכתוב הצואר וכן להיפך בטעה וכתב ל' במקום ק' יגרור הצואר ואח"כ יכתוב הרגל.
5. עשה צווארה רק קו ישר בלא ראש. אם נמצא בשבת באמצע קריאת התורה אין להוציא אחרת ובחול יתקן ובתו"מ יניחם בלא ברכה.

צורת אות מ

1. בצד ימין למטה צריכה להיות בזוית, ואם עשה עגול צ"ע אם כשר. וחייב לתקן.
2. החרטום צריך להגיע עד כנגד המושב ואם לא הגיע צ"ע אם כשר. וכן צ"ע אם מועיל תיקון.

3. אם לא חיבר הכא"ף אל הוא"ו וניראה כשתי אותיות, אם ההפסק נראה להדיא פסול ולא מועיל תיקון ואם ההפסק לא ניכר להדיא פסול ומועיל תיקון.
4. אם נסתם פתיחתה אפילו כחוט השערה פסול ולא מועיל תיקון.

צורת אות ד

1. צריך להיזהר שלמטה בצד ימין יהא בזוית ולא עגול שמא תידמה לתינוק לסמ"ך.
2. צריך שיהא גגה יוצא שמאלה ואם לא עשה כשר.
3. אם משך גגה הרבה שמאלה יגרור המותר ולא הוי חק תוכות כל זמן שצורתה עליה.
4. אם נמצא שבשם הקודש האריך גג המ"ם סתומה ישאירנו כך וכשר.

צורת אות נ

1. עשה גופה כוא"ו כשר בדיעבד וטוב שיתקן שיגרור שצד שמאל ויוסיף בצד ימין.
2. יזהר שלא להאריך גגה הרבה פן תידמה לבי"ת.

צורת אות ו

1. אורך הנו"ן פשוטה לא פחות מ-4 קולמוסים ואם קיצרה וספק בצורתה צריך שאלת תינוק.
2. עשאה כוא"ו ארוכה פסול ומועיל תיקון.

צורת אות ז

1. גגה צריך לצאת שמאלה ואם לאו כשר בדיעבד אך צריך לתקן.

צורת אות ח

1. אם עשה גופה בעמידה הרבה צריך עיון.
2. אם נגעו הראשים כחוט השערה זה בזה בס"ת יבטל מצורתה ובתו"מ יגרו מקום הדיבוק.
3. ראשה השמאלי צריך להיות כזיי"ן ואם עשאה כוא"ו כשר.
4. אחד מהראשים שנעשה קו משוך בשוה פסול ולא מועיל תיקון.

צורת אות ט

1. עשה הפ"א שבורה היינו בצד ימין עשה כעין עקב, כשר בדיעבד.
2. אם נגעה הנקודה הפנימית בכל מקום שהוא פסול, ולגבי תיקון אם לא שינה צורתה- בס"ת יבטל מצורתה ובתו"מ יגרור מקום הדבק, אם הנגיעה קלה כחוט השערה.
3. עשה הנקודה כלפי חוץ צריך עיון ואפילו בדיעבד אם כשר.
4. תלה הנקודה הפנימית פנימה ולא בקצה יש להסתפק בו, ודינו כבאות ה"א, שאם אפשר חייב לתקן.
5. עשה הנקודה קו משוך בשוה פסול ולא מועיל תיקון.

צורת אות י

1. עשה רגלה רק כמלא יו"ד כשר בדיעבד אך לכתחילה צריכה להיות בגודל שאם תכפפנה תהיה פ"א כפופה.

2. עשה הנקודה כלפי חוץ פסול כיון שדומה לתי"ו.
3. הרחיק הנקודה פנימה יש להסתפק ודינו כבאות ה"א.

צורת אות צ

1. יזהר להדביק היו"ד לנו"ן באמצע צוארה שאם ידביקנה למטה יכולה להדמות לעיי"ן.
2. צריך למשוך הצואר מאמצע ראשו ואם משכו מצד ימין כשר בדיעבד.
3. אם יש הפסק בין היו"ד לנו"ן וההפסק ניכר להדיא פסול ולא מועיל תיקון.
4. עשה אחד מהראשים משוך בשוה פסול ולא מועיל תיקון.
5. אם נגעו הראשים זה בזה כחוט השערה בס"ת יבטל מצורה בתו"מ יגרור הדיבוק.

צורת אות י

1. אם עשה רגלה רק כמלא יו"ד ממקום הדיבוק כשר ואם פחות צ"ע.
2. אחד הראשים שנעשה קו משוך בשוה פסול ולא מועיל תיקון.
3. אם נגעו הראשים זה בזה כחוט השערה בס"ת יבטל מצורתה ובתו"מ יגרור מקום הדיבוק.
4. נפסק היו"ד מהנו"ן בהפסק ניכר להדיא פסול ולא מועיל תיקון ואם לא ניכר להדיא פסול ומועיל תיקון.

צורת אות ק

1. גגה צריך להיות ישר ואם עשאה כקשת כשר בדיעבד.
2. צריך להיזהר שלא לעשות התג גדול ובקצה שלא ידמה ללמ"ד.
3. מושבה צריך להיות כפוף היטב לצד פנים.
4. עשה רגלה רק כמלא יו"ד מכנגד מקום הכפיפה כשר בדיעבד.

צורת אות ר

1. גגה צריך להיות ישר ואם עשאה כקשת כשר בדיעבד.
2. עשה רגלה רק כמלא יו"ד כשר בדיעבד.
3. צריך להיזהר שלא יאריך רגלה הרבה כדי שלא תידמה לכא"ף פשוטה וכן לא יקצר גגה שלא תידמה לוא"ו.

צורת אות ש

1. מושב השי"ן צריך להיות חד ואם עשאו רחב צ"ע.
2. אחד מהראשים נעשה קו משוך בשוה פסול ולא מועיל תיקון.
3. נגעו הראשים זה בזה כחוט השערה בס"ת יבטל מצורה ובתו"מ יגרור הדיבוק.

צורת אות ת

1. צורת גוף התי"ו צריך להיות כצורת אות דל"ת ואם עשאה כרי"ש כשר בדיעבד.
2. אם הגג יוצא הרבה מעבר לרגל צריך לגרור אם נמצא בסוף התיבה, ואם נימצא כן באמצע תיבה ישאירנו כך וכשר, כמו בה"א.
3. עשה רגלה השמאלי קצר כיו"ד פסול.
4. עשה רגלה השמאלי בלא בליטה פסול ולא מועיל תיקון.
5. רגל הת"ו הימיני שנפסק ונשאר בו כמלא יו"ד כשר.
6. אם יש הפסק באותיות הפשוטות כגון וא"ו ונו"ן פשוטה וכדומה וצריך להראות לתינוק צריך לכסות ממנו מה שלמטה מההפסק, וכן אם נשאר למטה רושם צריך ג"כ לכסות הרושם.

קסת הסופר

סימן י'

1. בתחילת הכתיבה צריך לומר הריני כותב לשם קדושת ס"ת או תפילין או מזוזה, הכל לפי מה שכותב.
2. כשמגיע לשמות הקודש חייב לקדש בפיו ובדיעבד אם רק חשב כשר.
3. אפילו מקצת מן השם כגון קוצו של יו"ד חייב לקדש לפני הכתיבה ואם לא קידש, פסול.
4. היה צריך לכתוב א-לקים וטעה וחשב שצריך א-לוקינו אי אפשר לעשות והנו"ן מ"ם סתומה.
5. שם שלא קידשו לא מועיל לעבור עליו בקולמוס לשמה.
6. שם ששכח לקדשו ואינו יו"דע איזה הוא נפסל כל הס"ת.
7. הכותב ב-או ג שמות- לכתחילה צריך לקדש כל שם בפני עצמו ואם קידש פעם אחת על הכל כשר. זהו דוקא כשהם רצופים ולא הפסיק ביניהם.
8. אסור לקדש שם חול ואם קידשו צריך לקדרו.
9. שמות שהם מסופקים צריך לקדשם בתנאי.
10. כותב את השם ויו"דע שזהו שם קודש אלא שלא קידשו בתחילה, כל זמן שלא סיים יכול לקדשו.
11. כשהוא קרוב לכתוב את השם צריך להניח אות אחת ויטבול הקולמוס ויכתבנה ואח"כ יכתוב השם.
12. כשטובל הקולמוס לכתוב את השם אסור לכתוב אות של חול.
13. אם באמצע השם נגמר הדיו מן הקולמוס יטבול באותיות שלפני השם.
14. לפני כתיבת השם צריך להכין עצמו ולא להפסיק באמצע כתיבת השם ואפילו מלך ישראל שואל בשלומי לא ישיבנו ואם השיבו ולא הסיח דעתו כשר.
15. היה כותב ב' או ג' שמות מותר להפסיק בין שם לשם וכשבא להמשיך צריך לקדש שוב.
16. אותיות השם צריך לכתבם כסדרן גם בס"ת ובדיעבד שהיה קלקול באות ראשון יכול להמשיך לכתוב.
17. מותר לתלות כל שם השם בין השיטין אך מקצת מן השם אסור.
18. מותר לכתוב את השם על מקום המחק ועל מקום הגרר.
19. אותיות השם והנטפלין שיצאו חוץ לדף כשר בדיעבד.
20. אין לקצר או להאריך אותיות בשביל ששם השם לא יכתב בסוף העמוד.
21. אין לכתוב כל שמות הקודש יחד בכל הס"ת היינו לאחר שסיים את הספר מחמת שכל הכתב נתישן והשמות יהיו בכתב חדש.

סימן יא'

1. המוחק אפילו אות אחת מן השמות הקדושים עובר בלאו מן התורה.
2. אם נמחק מקצת מן השם בשוגג או במזיד אפילו הכי אסור למוחק את הנשאר.
3. שם שנכתב בכל צורה שהיא אסור למוחקו, אם הכותב ידע שזהו שם.
4. אפילו קולף אות שלמה בכלל מחיקה היא.
5. אפילו נקודה קטנה כל שהיא אסור למוחק מן השם ולכן אם נו"ן פשוטה נוגעת בסוף רגלה אל השם צריך להפריד הנו"ן מהשם כל שלא יגע כלל בשם השם.
6. שעוה שנטפה על השם יחמם הגויל מבחוץ ויוסר השעוה.
7. ישנם עשרות שמות שאינם נמחקים: ה-ו'יה. אדנות. א-ל. א-לוה. א-להי. א-לוקים. ש-די. צב-קוה. י-ה. א-ה-י-ה. אבל שאר שמות שמשבחין בהן את הקב"ה כגון: הגדול, הגבור, הנורא, וכו' מותר למוחקן לצורך תיקון.
8. כתב ש"ד מ-שקי צ"ב מצבקות מותר למוחק.
9. כתב א"ד מאדנות, וא"ה מא-ה'יה יש להחמיר ולא למוחק.

10. השם שכותבים בסידורים ב' יו"דים ווא"ו ע"ג מותר למחוק רק לצורך גדול.
11. הנטפלין בתחילת השם מותר למחוק והנטפלין בסופו אסור למחוק.
12. הטפיל אות שאין לה שייכות כלל כגון: שהטפיל ר' ק' וכדומה מותר למוחקה.
13. כתב שם מיותר יקדור השני כי הראשון כדין נכתב ואם קדר את הראשון, כשר.
14. כשקודרין את השם יש לגונזו במקום המשומר.
15. לקלוף את השם אסור ואם עבר וקלף השם קנה מקומו ואסור לכתוב תיבה אחרת.
16. יש מחלוקת אם מותר לכתוב שם על מטלית אבל צריך להיזהר שלא לכתוב חצי שם על מטלית וחצי על היריעה.
17. היה צריך לכתוב: ויאמר יעקב אל יוסף א-ל ש-קי ושכח לכתוב אל יוסף וכתב: ויאמר יעקב א-ל וקדשו אסור לכתוב עכשיו יוסף והשם א-ל יהפוך ל-אל של חול.
18. לכתחילה אסור לכתוב שם שלא בספר משום שיוכל לבוא לידי ביזיון, וכן יש נזהרין שלא לכתוב תיבת ש-לום אבל רוב העולם אין נזהרין.
19. כלי שהיה כתוב או חקוק עליו שם קודש צריך לקוצצו ולגונזו.

סימן יב'

1. היה צריך לכתוב שם קודש נתכוין יהודה וטעה ולא הטיל בו דל"ת ונמצא השם כתוב שלא לשם קדושה הרי זה פסול וצריך לקודרו.
2. היה צריך יהודה ונתכוון יהודה ולא הטיל בו דל"ת, יתלה דל"ת בין ו' לה' יגרור הה"א האחרונה יכתוב דה ויגרור הדל"ת שתלה.
3. נתכוון לשם וכתבו במקום שצריך להיות יהודה אסור לתלות את הדל"ת, דהוי מוחק את השם.
4. היה צריך לכתוב שם וקדשו, וטעה וכתב יהודה עושה מן הדל"ת ה"א ומוחק את הה"א אחרונה.
5. נמצא בס"ת במקום שצריך שם כתוב יהודה והסופר לא לפנינו יש להחמיר ולסלק היריעה או לקדור את יהודה.
6. נמצא בס"ת במקום שצריך יהודה כתוב שם השם והסופר לא לפנינו יתלה ד' מוחק ה"א אחרונה ויכתוב ד"ה.
7. במקום שצריך יהיה כתוב שם השם יש להחמיר.
8. טעה והוסיף אות בשם כגון: שכתב בשם הו"ה ה"א ראשונה כפולה מותר למחוק הכפולה וכל מה שאחריה כי מיד שניתוסף אות מפסיקה הקדושה, ואם הוסיף בראש השם שכתב שני יו"דין בשם הו"ה ימחק יו"ד ראשונה וכשר.
9. נמצא שם אדנות מלא וא"ו יגרור הוא"ו ויאריך הדל"ת.
10. כתב הו"ה עם שני וא"וים גורר השניה ויעבה הראשונה וגם ה"א אחרונה.
11. כתב א-לוקים חסר יו"ד גורר המ"ם וכותב ים.
20. כתב א-לוקינו חסר יו"ד גורר נו וכותב ינו.
21. כתב א-לים במקום א-לוקים יגרור המ"ם ויעשה מהיו"ד ה"א ויכתוב ים.
22. אם נמצא שם א-לה חסר וא"ו אין לו תקנה אלא לגונז את היריעה או לקדור.
23. היה צריך א-לקים וכתב א-לקים צריך לקדור.
24. אות מהשם שנתקלקלה ואבדה צורתה מותר לגוררה ולתקנה.
25. אותיות השם שנדבקו מותר להפרידם.
26. נמצא נקב בצד אות מן השם באופן שנפסל יגרור מעט לעשותו מוקף גויל ואח"כ ידביק טלאי מאחורי הקלף שלא יראה נקב.
27. רגל של ה"א בשם הקודש שנדבקה לגגה דיבוק עב וניראת כח"ת מותר לתקנה ולגרור מלמטה למעלה.
28. רגל הה"א שנדבקה לגגה כחוט השערה בשעת הכתיבה, מותר לתקנה ע"י שיגרור מלמטה למעלה. ואם נדבק לאחר כתיבה, יש להסתפק אם מועיל לגרור.